

ՎԻՐԱԲ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՅԱՆ

Երևանի պետական համալսարանի
իրավագիտության ֆակուլտետի
քրեական իրավունքի ամբիոնի դասախոս

**ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՈՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆՔԻ ԺԱՄԿԵՏԱՆՑ
ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵՊՐՈՒՄ**

Հոդվածում քննարկվում են զենքի ժամկետանց թույլտվությունների դեպքում իրավական որակման հիմնախնդիրները:

Ըստ հեղինակի՝ թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենքը պահելը կամ կրելը (օգտագործելը) հանգեցնում է ոչ միայն սահմանված վարչաիրավական կարգավորումների չպահպանմանը, այլև էականորեն խաթարում է զենքի շրջանառության իրավական ռեժիմը: Պետությունը սահմանելով զենքի շրջանառության լիցենզավորման (թույլտվության) համակարգ՝ նախատեսում է նաև թույլտվությունների պարբերական վերանայման արդյունավետ կառուցակարգեր, որը նպատակ է հետապնդում ապահովել զենքի գտնվելը միայն այն անձանց մոտ, ովքեր համապատասխանում են օրենքով նախատեսված պահանջներին:

Հեղինակի գնահատմամբ՝ թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենքի շրջանառությունը փաստացի տեղի է ունենում առանց իրավական հիմքի, որը վտանգ է ներկայացնում հանրային անվտանգության համար և խաթարում է զենքի շրջանառության նկատմամբ պետական վերահսկողության արդյունավետությունը:

Հեղինակի կարծիքով՝ քննարկվող իրավիճակում պետության քրեաիրավական արձագանքը կարող է հանդիսանալ զենքի ապօրինի շրջանառությունից հանրային անվտանգությունն ապահովելու արդյունավետ և համարժեք միջոց: Այն կարող է ունենալ կանխարգելիչ նշանակություն՝ խթանելով զենքի սեփականատերերի կողմից զենքի շրջանառության սահմանված կանոնակարգերի պահպանմանը, ինչպես նաև թույլտվությունների երկարաժամանակյա պարտականության պատշաճ կատարումը: Հետևաբար, թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենք պահելու կամ կրելու (իրավաբանական անձի դեպքում՝ պահելու կամ օգտագործելու) դեպքում անձի արարքը պետք է որակել զենքի ապօրինի շրջանառության համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող հանցակազմերով:

Հիմնարարներ - ժամկետանց թույլտվություններ; զենքի շրջանառություն; հանրային անվտանգություն; պետական վերահսկողություն; որակման հիմնախնդիրներ; ներպետական իրավակարգավորումներ; արտասահմանյան երկրների փորձ; վարչական պատասխանատվություն; քրեական պատասխանատվություն; արտոնյալ ժամկետ:

Ներածություն

«Չենքի շրջանառության կարգավորման մասին» ՀՀ օրենքի¹ (այսուհետ նաև՝ Օրենք) 11-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց՝ քաղաքացիական և ծառայողական զենքի համապատասխան թույլտվությունները տալիս է Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությունը:

2. Իրավաբանական անձանց տրվող թույլտվություններն են՝
(...)

3) քաղաքացիական կամ ծառայողական զենք պահելու և օգտագործելու թույլտվություն (այսուհետ՝ զենք պահելու և օգտագործելու թույլտվություն)՝ 10 տարի գործողության ժամկետով՝ յուրաքանչյուր անգամ 10 տարով երկարաձգելու իրավունքով.
(...)

3. Ֆիզիկական անձանց տրվող թույլտվու-

թյուններն են՝

(...)

3) քաղաքացիական կամ ծառայողական զենք (քաղաքացիամբ սառը և զազային զենքերի) պահելու և կրելու թույլտվություն (այսուհետ՝ զենք պահելու և կրելու թույլտվություն)՝ 10 տարի գործողության ժամկետով՝ յուրաքանչյուր անգամ 10 տարով երկարաձգելու իրավունքով.
(...)

12. Սույն հոդվածով նախատեսված թույլտվությունների ժամկետները երկարաձգելու համար դիմումը ներկայացվում է դրանց գործողության ժամկետը լրանալուց մեկ ամիս առաջ»:

Օրենքի 13-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությունն առգրավում, վերցնում է իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց տնօրինության տակ գտնվող զենքը հետևյալ դեպքերում՝

1) սույն օրենքով նախատեսված լիցենզիանե-

www.aradaratutyunjurnal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ընդ գործողությունը կասեցվել կամ դադարեցվել է, թույլտվությունները ճանաչվել են ուժը կորցրած, կամ վերոնշյալ լիցենզիաները կամ թույլտվությունները բացակայում են. (...):»:

Վերը նշված իրավանդությունների համադրված վերլուծությունից բխում է, որ իրավաբանական անձանց քաղաքացիական կամ ծառայողական զենք պահելու և օգտագործելու, իսկ ֆիզիկական անձանց քաղաքացիական կամ ծառայողական զենք (բացառությամբ սառը և գազային զենքերի) պահելու և կրելու թույլտվությունները (այսուհետ նաև՝ թույլտվություններ) տրվում են տասը տարի գործողության ժամկետով՝ յուրաքանչյուր անգամ տասը տարով երկարաձգելու իրավունքով: Ընդ որում, թույլտվությունների ժամկետները երկարաձգելու նպատակով անձը Օրենքով նախատեսված դիմումը պետք է ներկայացնի դրանց գործողության ժամկետները լրանալուց մեկ ամիս առաջ: Այն դեպքում, երբ անձը սահմանված կարգով չի երկարաձգել թույլտվությունների ժամկետները, այլ կերպ՝ դրանք բացակայում են՝ ՀՀ ոստիկանությունը լիազորված է վերցնելու (առգրավելու) անձի տնօրինության տակ գտնվող զենքը:

Այս համատեքստում տեսագործական հետաքրքրություն է ներկայացնում հետևյալ հարցի քննարկումը՝

Ինչպե՞ս պետք է որակել անձի արարքը (ի՞նչ իրավական հետևանքներ պետք է վրա հասնեն), երբ թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո, վերջինս սահմանված կարգով չի երկարաձգել դրանք և շարունակել է զենք պահել կամ կրել (իրավաբանական անձի դեպքում՝ պահել կամ օգտագործել) առանց համապատասխան թույլտվությունների:

Հետազոտության մեթոդաբանությունը

Հետազոտության մեթոդաբանական հիմքն են կազմել թե՛ ընդհանուր գիտական և թե՛ մասնավոր գիտական մեթոդները: Մասնավորապես, կիրառվել են ընդհանուր գիտական այնպիսի մեթոդներ, ինչպիսիք են ինդուկցիան, դեդուկցիան, անալիզը, սինթեզը, ինչպես նաև մասնավոր գիտական՝ իրավահամեմատական, ձևական իրավաբանական, իրավական մոդելավորման և այլ մեթոդներ: Հոդվածում արված եզրահանգումների համար հիմք են ծառայել գիտական գրականության մեջ և դատական պրակտիկայում առկա տեսակետներն ու մեկնաբանությունները, ինչպես նաև օրենսդրական նորմերի համակարգային իրավահամեմատական վերլուծությունը:

Հետազոտության արդյունքներ և քննարկում.

1. Ներպետական իրավակարգավորումների վերաբերյալ

ՀՀ գործող իրավակարգավորումների պայ-

մաններում՝ թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենք պահելու կամ կրելու (իրավաբանական անձի դեպքում՝ պահելու կամ օգտագործելու) դեպքում իրավասու մարմինների կողմից քննարկման առարկա կարող է դառնալ բացառապես անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը, քանի որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքում առանձին զանցակազմ, որը պատասխանատվություն է նախատեսում քննարկվող արարքի համար, նախատեսված չէ: Ընդ որում, քրեական պատասխանատվության հարցը կարող է քննարկվել միայն այն դեպքում, երբ թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո անձը զենքը պահել կամ կրել է (իրավաբանական անձի դեպքում՝ պահել կամ օգտագործել է) դիտավորությամբ (գիտակցել է իր արարքի այն փաստական հանգամանքները, որոնք տվյալ հանցակազմի հատկանիշ են), քանի որ նշված արարքներն անզգուշությամբ կատարելու համար ՀՀ օրենսդրությամբ քրեական պատասխանատվություն նախատեսված չէ:

Դատախազաքննչական համակարգի գործընկերների հետ մասնավոր գրույցների արդյունքում պարզ է դառնում, որ գործնականում քննարկվող իրավիճակում նախաձեռնվում են քրեական վարույթներ՝ զենքի ապօրինի շրջանառության համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող հանցակազմերով: Այնուամենայնիվ, նշված քրեական վարույթներով հետագայում զենքի սեփականատիրոջ (տիրապետողի) նկատմամբ ռեաբիլիտացնող հիմքով հանրային քրեական հետապնդում չի հարուցվում կամ հետապնդումը դադարեցվում է՝ հիմք ընդունելով վերջինիս պարզաբանումն այն մասին, որ գտնվել է անփույթ և մոռացել է երկարաձգել թույլտվությունների ժամկետները:

Հարկ է նշել, որ «Դատալեքս» տեղեկատվական համակարգում մեր կողմից կատարված ուսումնասիրության արդյունքում՝ չգտնվեցին քրեական գործեր, որոնցով անձին մեղադրանք է առաջադրվել թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենք պահելու կամ կրելու համար: Այսպիսով՝ դատարաններ համապատասխան վարույթներ չեն ուղարկվել:

2. Արտասահմանյան երկրների փորձը

Այն, որ թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենքը պահելը կամ կրելը (օգտագործելը) անձի համար պետք է առաջացնի անբարենպաստ իրավական հետևանքներ՝ տարակարծությունների տեղիք չի տալիս: Այդուհանդերձ, արտասահմանյան երկրների ոլորտին վերաբերելի իրավակարգավորումների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ նշված դեպքում անձի արարքի որակման (իրավական հետևանքների առաջացման) հարցում պետությունների մոտեցումները մի-

ասնական չեն: Մասնավորապես, մի շարք երկրներում թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենքը պահելը կամ կրելը (օգտագործելը) որակվում է որպես վարչական իրավախախտում և ենթադրում է վարչական պատասխանատվության կիրառում, մինչդեռ այլ երկրներում նման վարքագիծը կարող է հանգեցնել քրեական պատասխանատվության:

Առաջին խումբ երկրների իրավակարգավորումների հիմքում, ըստ էության, ընկած է այն մոտեցումը, որի համաձայն՝ թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենքը պահելը կամ կրելը (օգտագործելը), որպես կանոն, չի բնութագրվում հանրային վտանգավորության այնպիսի աստիճանով, որը կարող է արդարացնել անձի նկատմամբ քրեական պատասխանատվության կիրառումը: Փաստացի, նշված իրավիճակում զենքը սկզբնապես ձեռք է բերվել օրինական հիմքով (ունի օրինական ծագում), իսկ կատարված իրավախախտումը կրում է ձևական բնույթ և առավելապես վերաբերում է տվյալ զենքի հետ կապված վարչաիրավական կարգավորումների չպահպանմանը:

Ավելին, քննարկվող դեպքում զենքի սեփականատերն արդեն իսկ հաղթահարել է զենք ձեռք բերելու համար օրենսդրությամբ նախատեսված ընթացակարգերը (հանձնել է անվտանգության կանոնների իմացության տեսական և գործնական քննություններ, զենքի տիրապետումը խոչընդոտող հիվանդությունների և վիճակների բացակայությունը հավաստելու նպատակով անցել է համապատասխան բժշկական զննություններ և այլն) և ստացել համապատասխան թույլտվություններ, ինչն էապես տարբերվում է այն իրավիճակներից, երբ զենքը սկզբնապես ձեռք է բերվել և շրջանառվել է ապօրինի կերպով:

Հարկ է նշել, որ նշված մոտեցումն առավելապես բնորոշ է հետխորհրդային երկրներին:

Այսպես՝ **Ռուսաստանի Դաշնության** վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի ուսումնասիրության արդյունքում պարզ է դառնում, որ դրանում առկա է հատուկ զանգակազմ³, որը պատասխանատվություն է նախատեսում զենքի գրանցման (վերագրանցման) կամ դրա հաշվառման ժամկետները խախտելու համար, որը, ի թիվս այլնի, ընդգրկում է նաև անձի կողմից զենքի կրման և/կամ պահպանման թույլտվությունների երկարաձգման սահմանված ժամկետների խախտումը⁴:

Ղազախստանի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքով պատասխանատվություն է նախատեսված զենքի պահպանման, պահպանման և կրելու թույլտվության գործողության ժամկետի ավարտի դեպքում՝ **իրավաբանական անձի** կողմից զենքի գրանցման (վերագրանցման) համար ներքին գործերի մարմիններ

չդիմելու համար⁵:

Բելոռուսի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքը պատասխանատվություն է նախատեսում հրազենի, գազային, օդաճնշիչ կամ նետողական զենքի գրանցման, ինչպես նաև պահելու և կրելու թույլտվությունների գործողության երկարաձգման սահմանված ժամկետները կամ բնակության վայրի փոփոխության դեպքում՝ հաշվառման կանոնները խախտելու համար⁶:

Համանման իրավակարգավորումներ են նախատեսված նաև **Ուկրաինայի** վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքում⁷:

Մոլդովայի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքը պատասխանատվություն է նախատեսում զենքի թույլտվության կամ զենքի տիրապետման թույլտվության վավերացման (վիզավորման) սահմանված ժամկետը խախտելու համար⁸: Ընդ որում, այստեղ առավել խիստ պատասխանատվություն է նախատեսված զենքի թույլտվության կամ զենքի տիրապետման թույլտվության վավերացման (վիզավորման) սահմանված ժամկետը մեկ տարուց ավելի խախտելու համար⁹:

Էստոնիայի «Ձենքի մասին» օրենքը պարտավորեցնում է զենքի սեփականատիրոջը կամ այլ օրինական տիրապետողին զենք ձեռք բերելու թույլտվության կամ զենքի թույլտվության ժամկետը լրանալու, թույլտվությունը կասեցնելու կամ հետ վերցնելու դեպքում՝ ոչ ուշ, քան թույլտվության գործողության վերջին աշխատանքային օրը կամ թույլտվությունը հետ վերցնելու կամ այն կասեցնելու մասին որոշման մասին հաղորդելու օրվան հաջորդող աշխատանքային օրը, զենքը (փամփուշտները, «Եվրոպական հրազենի անցագիրը»¹⁰) հանձնել ոստիկանությանը¹¹: Նշված պարտականությունը չկատարելը հանգեցնում է վարչական պատասխանատվության՝ ֆիզիկական անձանց դեպքում առաջացնելով տուգանքի նշանակում՝ մինչև 200 միավոր, կամ կալանք, իսկ իրավաբանական անձանց դեպքում՝ տուգանքի նշանակում՝ մինչև 2000 եվրոյի չափով¹²:

Այսպիսով՝ վերը նշված երկրներում **զենքն ապօրինի կերպով պահելը և (կամ) կրելը** դրսևորվում է երկու հիմնական ձևով՝

• Օրինական հիմքով ձեռք բերված զենքը պահելը և (կամ) կրելը թույլտվության (լիցենզիայի) պայմանների խախտմամբ, որն իր մեջ ներառում է նաև թույլտվության (լիցենզիայի) գործողության ժամկետի ավարտի դեպքում՝ առանց դրա ժամկետը սահմանված կարգով երկարաձգելու, զենքը պահելը և (կամ) կրելը: Նշված դեպքերում առաջանում է **վարչական պատասխանատվություն**:

• Ձենքը պահելը և (կամ) կրելը՝ ի սկզբանե **առանց համապատասխան թույլտվության (լիցեն-**

www.ardaradatyunjurnal.com

զիայի), որի դեպքում արդեն վրա է հասնում քրեական պատասխանատվություն:

Երկրորդ մտտեցման հիմքում, ըստ ամենայնի, ընկած է իրավական այն ընկալումը, որի համաձայն՝ զենքի շրջանառությունը ենթակա է պետության կողմից առավել խիստ վերահսկողության, քանի որ այդ ոլորտում սահմանված կանոնակարգերի խախտումները կարող են էական ազդեցություն ունենալ հասարակական անվտանգության տեսանկյունից: Հետևաբար, թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենքը պահելը կամ կրելը (օգտագործելը) պետք է գնահատվի ոչ թե որպես զուտ վարչաիրավական բնույթի խախտում, այլ որպես զենքի շրջանառության իրավական ռեժիմի էական խախտում, որը արդարացնում է անձի նկատմամբ քրեական պատասխանատվության կիրառումը:

Այս առումով հատուկ ուշադրության է արժանի Կանադայում և Անգլիայում ձևավորված փորձը: Նշված երկրներում քննարկվող հարցին առնչվող իրավակարգավորումների համակարգային վերլուծությունը հիմք է տալիս փաստել, որ զենքի թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո՝ առանց համապատասխան թույլտվության զենքին տիրապետելը (պահելը, կրելը, օգտագործելը) սկզբունքորեն հանգեցնում է քրեական պատասխանատվության¹³:

Այնուամենայնիվ, հարկ է ընդգծել, որ հիշյալ երկրներում քրեական պատասխանատվությունը վրա է հասնում ոչ թե անմիջապես, այլ օրենսդրորեն սահմանված արտոնյալ ժամկետի (grace period) ավարտից հետո՝ զենքը տիրապետելու (պահելու, կրելու, օգտագործելու) դեպքում:

Այսպես՝ Կանադայի «Չենքի մասին» օրենքի համաձայն՝ եթե հրազենի թույլտվությունը (լիցենզիան) չի երկարաձգվում մինչև դրա գործողության ժամկետի ավարտը, ապա թույլտվության (լիցենզիայի) գործողությունն ավտոմատ երկարաձգվում է վեց ամսով՝ սկսած այն օրվանից, երբ այն պետք է ավարտվեր նշված օրենքի իրավակարգավորումների համաձայն¹⁴: Այնուհանդերձ, օրենքը սահմանում է, որ արտոնյալ ժամանակահատվածում թույլտվության (լիցենզիայի) սեփականատերը, մինչև լիցենզիայի սահմանված ընթացակարգով երկարաձգումը, իրավունք չունի կրել կամ օգտագործել այդ հրազենը, ինչպես նաև ձեռք բերել հրազեն կամ ռազմամթերք¹⁵:

Հարկ է նկատել, որ նշված իրավակարգավորումը Կանադայի օրենսդրության մեջ ներդրվել է 2017 թվականի նոյեմբերի 30-ից և նպատակ է հետապնդում սահմանել արտոնյալ ժամկետ այն անձանց համար, ովքեր թույլտվությունների ժամկետների ավարտից հետո, որոշ հանգամանքներով պայմանավորված, չեն երկարաձգել դրանք (օրինակ՝ երկարատև արձակուրդի, զինվորական ծա-

ռայության կամ հոսպիտալացման պատճառով)¹⁶: Արտոնյալ վեցամսյա ժամկետի ընթացքում զենքի սեփականատերը կարող է երկարաձգել լիցենզիան՝ առանց քրեական հետապնդման ենթարկվելու վտանգի: Մինչ այդ գործող իրավակարգավորման պայմաններում՝ թույլտվության (լիցենզիայի) ժամկետի լրանալուց հետո հրազենը պահելը կարող էր անմիջապես հանգեցնել քրեական պատասխանատվության, որի համար Կանադայի քրեական օրենսգրքով նախատեսված է մինչև հինգ տարվա ազատազրկում¹⁷:

Այսպիսով, Կանադայի օրենսդրությունը զենքի թույլտվության ժամկետը լրանալուց հետո, մինչև դրա երկարաձգումը, անձի համար սահմանում է արտոնյալ ժամկետ, միևնույն ժամանակ՝ մինչև թույլտվության սահմանված ընթացակարգով երկարաձգումը, սահմանափակում է անձի՝ նշված զենքի հետ կապված իրավունքները (կրել, տեղափոխել, օգտագործել, դրա համար ձեռք բերել ռազմամթերք և այլն): Նշված ժամկետի ավարտից հետո զենքը պահելը հանգեցնում է քրեական պատասխանատվության:

Կանադայում սույն ոլորտին վերաբերելի կանոնակարգումներից հատուկ ուշադրության է արժանի այն, որ այստեղ զենքի թույլտվության գործողության ժամկետը լրանալուց երեք ամիս առաջ անձանց ավտոմատ կերպով ուղարկվում է թույլտվությունը վերագրանցելու վերաբերյալ ծանուցումներ¹⁸:

Անգլիական օրենսդրությունը ևս թույլտվության (սերտիֆիկատի) ժամկետը լրանալուց հետո անձի համար սահմանում է արտոնյալ ժամանակահատված: Այսպես՝ Անգլիայի «Հրազենի մասին» օրենքի «Սերտիֆիկատներ, սահմանափակ երկարաձգում» վերտառությամբ հողվածը սահմանում է՝

«(1) Սույն հողվածը կիրառվում է այն դեպքերում, երբ՝

ա) սերտիֆիկատի երկարաձգման դիմումը ներկայացվել է սերտիֆիկատի գործողության ժամկետի ավարտից առնվազն 8 շաբաթ առաջ կամ մինչև այդ օրը, սակայն՝

բ) ոստիկանության գլխավոր պաշտոնյան սերտիֆիկատի գործողության ժամկետի ավարտից առաջ չի ընդունել որոշում՝ դիմումը բավարարելու կամ մերժելու վերաբերյալ:

(2) Սերտիֆիկատը շարունակում է գործել սույն ենթակետի ուժով մինչև հետևյալ իրադարձություններից առաջինի վրա հասնելը՝

ա) ոստիկանության գլխավոր պաշտոնյան որոշում է ընդունում դիմումը բավարարելու կամ մերժելու վերաբերյալ,

բ) երկարաձգման ժամանակահատվածի ավարտը:

www.aradaradutyjournal.com

(3) Սույն հոդվածի (2) ենթակետում «երկարաձգման ժամանակահատված» ասելով՝ նկատի է առնվում 8 շաբաթ տևող ժամանակահատվածը, որը սկսվում է այն օրվան հաջորդող օրվանից, երբ սերտիֆիկատի գործողության ժամկետը պետք է ավարտվեր:

(4) Եթե (2) ենթակետի (ա) կետում նշված իրադարձությունը վրա է հասնում առաջինը, և ուստիկանության գլխավոր պաշտոնյան բավարարում է դիմումը, ապա այն ժամանակահատվածը, որի ընթացքում սերտիֆիկատը շարունակել է գործել սույն հոդվածի (2) ենթակետի հիման վրա, 28A հոդվածի (1) մասի նպատակներով համարվում է երկարաձգված սերտիֆիկատի գործողության ժամկետի մաս (...)19»:

Ինչպես նկատում ենք, անգլիական օրենսդրությունը անձի համար արտոնյալ ժամկետ սահմանում է բացառապես այն դեպքում, երբ վերջինս զենքի թույլտվության (սերտիֆիկատի) գործողության ժամկետի ավարտից առաջ՝ սահմանված ժամկետում, իրավասու մարմնին ներկայացրել է թույլտվության երկարաձգման դիմում, սակայն վերջինս մինչ այդ ժամկետի ավարտը չի ընդունել որոշում՝ դիմումը բավարարելու կամ մերժելու վերաբերյալ: Մյուս դեպքերում՝ թույլտվության (սերտիֆիկատի) գործողության ժամկետի ավարտից հետո, զենքը պահելը համարվում է չարտոնված և կարող է հանգեցնել քրեական պատասխանատվության:

Հարկ է նշել, որ քննարկվող հարցի վերաբերյալ արտասահմանյան երկրներում ձևավորված մոտեցումներից մեզ համար առավել ընդունելի է երկրորդը: Մեր գնահատմամբ՝ թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենքը պահելը կամ կրելը (օգտագործելը) հանգեցնում է ոչ միայն սահմանված վարչաիրավական կարգավորումների չպահպանմանը, այլև էականորեն խաթարում է զենքի շրջանառության իրավական ռեժիմը: Պետությունը սահմանելով զենքի շրջանառության լիցենզավորման (թույլտվության) համակարգ՝ նախատեսում է նաև թույլտվությունների պարբերական վերանայման արդյունավետ կառուցակարգեր, որը նպատակ է հետապնդում ապահովել զենքի գտնվելը միայն այն անձանց մոտ, ովքեր համապատասխանում են օրենքով նախատեսված պահանջներին:

Եզրակացություն

Օրենքով սահմանված կարգով տրված թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենքի շրջանառությունը փաստացի տեղի է ունենում առանց իրավական հիմքի: Նշված իրավիճակը վտանգ է ներկայացնում հանրային անվտանգության համար և խաթարում է զենքի շրջանառության նկատմամբ պետական վերահսկողության

արդյունավետությունը: Կարծում ենք՝ քննարկվող իրավիճակում պետության քրեաիրավական արձագանքը կարող է հանդիսանալ զենքի ապօրինի շրջանառությունից հանրային անվտանգությունն ապահովելու արդյունավետ և համարժեք միջոց: Այն կարող է ունենալ կանխարգելիչ նշանակություն՝ խթանելով զենքի սեփականատերերի կողմից զենքի շրջանառության սահմանված կանոնակարգերի պահպանմանումը, ինչպես նաև թույլտվությունների երկարաձգման պարտականության պատշաճ կատարումը:

Հիմք ընդունելով վերը նշվածը, ինչպես նաև հաշվի առնելով հիշյալ երկրների լավագույն փորձը՝ առաջարկում ենք.

- Թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո, առանց սահմանված կարգով դրանք երկարաձգելու, զենք պահելու կամ կրելու (իրավաբանական անձի դեպքում՝ պահելու կամ օգտագործելու) դեպքում անձի արարքը որակել զենքի ապօրինի շրջանառության համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող հանցակազմերով:

- Բացառել անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելն այն դեպքում, երբ թույլտվությունների ժամկետները երկարաձգելու համար վերջինս սահմանված կարգով դիմում է ներկայացրել իրավասու մարմնին, սակայն մինչև դրանց ժամկետների ավարտը վերջինս չի ընդունել որոշում՝ դիմումը բավարարելու կամ մերժելու մասին:

- Հնարավոր չարաշահումներից խուսափելու նպատակով սահմանել վարչական պատասխանատվություն այն դեպքերի համար, երբ անձը զենքը պահելու, կրելու կամ օգտագործելու թույլտվությունների ժամկետները երկարաձգելու համար դիմումը ներկայացրել է սահմանված մեկամսյա ժամկետի խախտմամբ (օրինակ՝ ժամկետը լրանալուց տասն օր առաջ):

- Անմիջապես քրեական պատասխանատվության կիրառումը բացառելու նպատակով՝ թույլտվությունների ժամկետները լրանալուց հետո զենքի սեփականատիրոջ կամ այլ օրինական տիրապետողի համար Օրենքով սահմանել երկամսյա արտոնյալ ժամկետ: Միաժամանակ, անհրաժեշտ է օրենսդրորեն սահմանել, որ արտոնյալ ժամկետում անձն իրավունք չունի կրել կամ օգտագործել այդ զենքը: Այս արգելքին հակառակ՝ զենքը կրելը կամ օգտագործելը նույնպես պետք է որակվի զենքի ապօրինի շրջանառության համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող հանցակազմերով:

- Մշակել և ներդնել թույլտվությունների ժամկետների ավարտի վերաբերյալ նախնական ծանուցման (reminder notice) արդյունավետ էլեկտրոնային գործիքակազմեր (մեխանիզմներ): Այս ոլորտում ինքնաշխատ էլեկտրոնային ծանուցման համակարգերի մշակումը և ներդրումը կարող է հան-

www.ardaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

դիսանալ կանխարգելիչ միջոց՝ հնարավորություն տալով զենքի սեփականատիրոջը կամ այլ օրինական տիրապետողին ժամանակին ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ թույլտվությունները երկարաձեռն համար, այդպես լիարժեք նվազեցնելով նաև այն դեպքերը, երբ անձը չի երկարաձգում թույլտվությունների ժամկետները պարզապես մոռացության (անփութության) հետևանքով: Բացի այդ, նախնական ծանուցման արդյունավետ մեխանիզմների ներդրումը հնարավորություն կտա տվյալ դեպքով նախաձեռնված քրեական վարույթի ընթացքում հիմնավորել անձի՝ զենքն ապօրինի կերպով պահելու կամ կրելու (օգտագործելու) դիտավորությունը:

Հիմք ընդունելով վերը նշվածը՝ առաջարկում ենք «Ձեռքի շրջանառության կարգավորման մասին» օրենքի 11-րդ հոդվածը լրացնել հետևյալ բովանդակությամբ 12.1 և 12.2 մասերով՝

«12.1 Այն դեպքում, երբ մինչև սույն հոդվածով նախատեսված թույլտվությունների ժամկետների ավարտը անձը սույն հոդվածով սահմանված կարգով դիմում չի ներկայացրել դրանց ժամկետները երկարաձգելու համար, ապա թույլտվությունների ժամկետներն ավտոմատ երկարաձգվում են երկու ամսով՝ սկսած այն օրվանից, երբ դրանք պետք է ավարտվեին սույն օրենքի համաձայն:

12.2 Սույն հոդվածի 12.1 մասով նախատեսված դեպքում՝ անձը չի կարող կրել կամ օգտագործել այդ զենքը»:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 192-րդ հոդվածը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝

«1. Ֆիզիկական անձանց կողմից բնակության վայրը փոխելիս, իսկ իրավաբանական անձանց կողմից հաշվառման վայրը փոխելիս զենքի գրանցման (վերագրանցման) կամ զենքը պահելու, կրելու կամ օգտագործելու թույլտվությունների ժամկետները երկարաձգելու համար դիմում ներկայացնելու սահմանված ժամկետները կամ ուստիկանությունում զենքը հաշվառման վերցնելու կանոնները խախտելը՝

առաջացնում է տուգանքի նշանակում՝ յուրաքանչյուր միավոր զենքի համար՝ սահմանված նվազագույն աշխատավարձի տասնապատիկի չափով»:

¹ Տե՛ս ՀՀ օրենքը զենքի շրջանառության կարգավորման մասին: Ընդունվել է 05.10.2022թ., ուժի մեջ է մտել 28.04.2023թ., ՀՕ-368-Ն: Գործում է:

² Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 192-րդ հոդվածով պատասխանատվություն է նախատեսված ֆիզիկական անձանց կողմից բնակության վայրը փոխելիս, իսկ իրավաբանական անձանց կողմից հաշվառման վայրը փոխելիս զենքի գրանցման (վերագրանցման) սահմանված ժամկետները խախտելու կամ ուստիկանությունում այն հաշվառման վերցնելու կանոնները խախտելու համար: Ըստ էության, առաջին դեպքում խոսքը «Ձեռքի շրջանառության կարգավորման մասին» օրենքի 31-րդ հոդվածի 10-րդ մասով նախատեսված պարտականության չկատարման մասին է, ըստ որի՝ իրավաբանական անձը զենք պահելու զետեղարանի գտնվելու վայրի հասցեն, իսկ քաղաքացին զենքն իր մշտական բնակության վայրից տեղափոխելիս, եթե զենքագանցելու է 10 օրը, ապա տեղեկացնում է Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությանը՝ զետեղարանը կամ զենքը նոր հասցեում հաշվառելու համար: Երկրորդ դեպքը վերաբերում է զենք ձեռք բերելուց հետո այն հաշվառման վերցնելու սահմանված ժամկետի չպահպանմանը: Օրինակ, Օրենքի 17-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ քաղաքացու ձեռք բերած զենքը ձեռքբերման օրվանից հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում էնթակա է հաշվառման Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությունում:

³ Նշված զանցակազմի մանրամասն վերլուծության վերաբերյալ տե՛ս Н. Н. Макеев, Некоторые аспекты государственного регулирования правоотношений, связанных с оборотом огнестрельного охотничьего оружия, Алтайский вестник государственной и муниципальной службы, 2021, № 19, էջեր 59-61, Р.Р. Фаисханов, А.А. Шмидт, Противоправное хранение гражданского оружия: вопросы квалификации, Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, 2023, № 3, էջեր 136-147:

⁴ Տե՛ս ՌԴ վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքը, հոդված 20.11, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/ (վերջին մուտք՝ 20.02.2026թ.):

⁵ Տե՛ս Ղազախստանի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքը, հոդված 486, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000235> (վերջին մուտք՝ 21.02.2026թ.):

⁶ Տե՛ս Բելոռուսի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքը, հոդված 23.31, հասանելի է հետևյալ

հղմամբ՝ <https://etalonline.by/document/?regnum=hk2100091> (վերջին մուտք՝ 20.02.2026թ.):

Տե՛ս Ուկրաինայի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք, հոդված 192, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ https://continent-online.com/Document/?doc_id=30418317#pos=527;-42 (վերջին մուտք՝ 20.02.2026թ.):

Տե՛ս Մոլդովայի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք, հոդված 362, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148850&lang=ru# (վերջին մուտք՝ 20.02.2026թ.):

⁹ Տե՛ս նույն տեղում:

¹⁰ Եվրոպական հրազենի անցագիրը (European Firearms Pass, EFP) նախատեսված է հեշտացնելու համար քրիստոսային հրաձգությամբ զբաղվողների և որսորդների տեղաշարժը Եվրամիության մի երկրից մյուսը՝ իրենց անձնական հրազենով: Այս մասին մանրամասն տե՛ս հետևյալ հղմամբ՝ <https://poliisi.fi/en/european-firearms-pass> (վերջին մուտք՝ 10.03.2026թ.):

Տե՛ս Էստոնիայի «Ձենքի մասին» օրենքը, հոդված 44, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504122014001/consolide> (վերջին մուտք՝ 13.03.2026թ.):

¹² Տե՛ս նույն տեղում, հոդված 89⁴:

¹³ Տե՛ս Կանադայի քրեական օրենսգիրք, հոդված 91(1), հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.canlii.org/en/ca/laws/stat/rsc-1985-c-c-46/latest/> (վերջին մուտք՝ 13.03.2026թ.), Անգլիայի «Հրազենի մասին» օրենք, հոդված 1(2), հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/27/contents> (վերջին մուտք՝ 13.03.2026թ.):

¹⁴ Տե՛ս Կանադայի «Ձենքի մասին» օրենք (Firearms Act), հոդված 64, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/f-11.6/page-5.html#h-223601> (վերջին մուտք՝ 20.02.2026թ.):

¹⁵ Տե՛ս Կանադայի խորհրդարանի պաշտոնական կայքէջը, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/LegislativeSummaries/412C42E?utm#a14 (վերջին մուտք՝ 13.03.2026թ.):

¹⁶ Տե՛ս «Կանադայի պաշտոնական տեղեկագիր», հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://gazette.gc.ca/rp-pr/p2/2017/2017-11-15/html/si-tr70-eng.html> (վերջին մուտք՝ 13.03.2026թ.):

¹⁷ Տե՛ս CBC News. Gun owners to get 6-month grace period when licence expires, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.cbc.ca/news/politics/gun-owners-get-grace-period-1.4404109> (վերջին մուտք՝ 10.03.2026թ.):

¹⁸ Տե՛ս Royal Canadian Mounted Police, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://rcmp.ca/en/firearms/licensing/licence-renewal-individuals> (վերջին մուտք՝ 10.03.2026թ.):

¹⁹ Տե՛ս Անգլիայի «Հրազենի մասին» օրենք, 28B, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/27/section/28B> (վերջին մուտք՝ 20.02.2026թ.):

Օգտագործված իրավական ակտերի, գրականության և պրակտիկայի նյութերի ցանկ

1. Անգլիայի «Հրազենի մասին» օրենք, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/27/contents>
2. Բելոռուսի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://etalonline.by/document/?regnum=hk2100091>
3. Էստոնիայի «Ձենքի մասին» օրենքը, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504122014001/consolide>
4. Կանադայի «Ձենքի մասին» օրենք, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/f-11.6/page-5.html#h-223601>
5. Կանադայի խորհրդարանի պաշտոնական կայքէջը, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/LegislativeSummaries/412C42E?utm#a14
6. Կանադայի պաշտոնական տեղեկագիր, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://gazette.gc.ca/rp-pr/p2/2017/2017-11-15/html/si-tr70-eng.html>
7. Կանադայի քրեական օրենսգիրք, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.canlii.org/en/ca/laws/stat/rsc-1985-c-c-46/latest/>
8. ՀՀ օրենքը զենքի շրջանառության կարգավորման մասին: Ընդունվել է 05.10.2022թ., ուժի մեջ է մտել 28.04.2023թ., ՀՕ-368-Ն: Գործում է:
9. Ղազախստանի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400000235>
10. Մոլդովայի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148850&lang=ru#
11. Ուկրաինայի վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ https://continent-online.com/Document/?doc_id=30418317#pos=527;-42
12. ՌԴ վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք, հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/
13. Н. Н. Makeev, Некоторые аспекты государственного регулирования правоотношений, связанных с оборотом огнестрельного охотничьего оружия, Алтайский вестник государственной и муниципальной службы, 2021, № 19
14. Р. Р. Фаисханов, А. А. Шмидт, Противоправное хранение гражданского оружия: вопросы квалификации,

Վիրաբ Ամբարձումյան
Преподаватель кафедры уголовного права
Ереванского Государственного Университета

РЕЗЮМЕ

Проблемы правовой квалификации в случаях просроченных разрешений на оружие

В статье рассматриваются проблемы правовой квалификации в случаях истечения срока действия разрешений на оружие.

По мнению автора, хранение или ношение (использование) оружия после истечения срока действия разрешения приводит не только к несоблюдению установленных административно-правовых требований, но и существенно нарушает правовой режим оборота оружия. Устанавливая систему лицензирования (разрешений) оборота оружия, государство предусматривает также эффективные механизмы периодического пересмотра разрешений, направленные на обеспечение нахождения оружия исключительно у лиц, соответствующих установленным законом требованиям.

По оценке автора, после истечения срока действия разрешений оборот оружия фактически осуществляется без правового основания, что представляет угрозу общественной безопасности и подрывает эффективность государственного контроля за оборотом оружия.

По мнению автора, в рассматриваемой ситуации уголовно-правовая реакция государства может выступать эффективным и соразмерным средством обеспечения общественной безопасности от незаконного оборота оружия. Она может иметь превентивное значение, стимулируя владельцев оружия соблюдать установленные правила его оборота, а также надлежащим образом исполнять обязанность по продлению разрешений. Следовательно, в случае хранения или ношения оружия после истечения срока действия разрешений (для юридических лиц — хранения или использования) деяние должно квалифицироваться по составам преступлений, предусматривающим уголовную ответственность за незаконный оборот оружия.

Ключевые слова: просроченные разрешения; оборот оружия; общественная безопасность; государственный контроль; проблемы квалификации; внутригосударственное правовое регулирование; опыт зарубежных стран; административная ответственность; уголовная ответственность; льготный срок.

Virab Hambardzumyan

Lecturer at the Chair of Criminal Law, Faculty of Law, Yerevan State University

SUMMARY

Problems of legal qualification in cases of expired firearm permits

The article examines issues of legal qualification in cases where firearm permits have expired.

According to the author, the possession or carrying (use) of a firearm after the expiration of a permit not only constitutes a violation of established administrative regulations but also significantly undermines the legal regime governing the circulation of firearms. By establishing a licensing (permit) system for firearm circulation, the state also provides for effective mechanisms for the periodic review of permits, aimed at ensuring that firearms remain only in the possession of individuals who meet the legal requirements.

In the author's assessment, once permits expire, the circulation of firearms effectively takes place without a legal basis, posing a threat to public safety and weakening the effectiveness of state control over firearm circulation.

The author argues that, in such circumstances, a criminal law response by the state may serve as an effective and proportionate means of ensuring public safety against illegal firearm circulation. It may also have a preventive function by encouraging firearm owners to comply with the established regulations governing firearm circulation and to properly fulfill their obligation to renew permits. Therefore, the possession or carrying of firearms after the expiration of permits (or, in the case of legal entities, possession or use) should be qualified under the criminal offenses that establish liability for illegal firearm circulation.

Key words: expired permits; firearm circulation; public safety; state control; issues of legal classification; domestic legal regulation; foreign countries' experience; administrative liability; criminal liability; grace period.

Բնագիրը ներկայացվել է 15.04.2026թ.
Ընդունվել է տպագրության 27.04.26թ.